

KOLEKTİF BİR ÇEVRE HAREKETİ OLARAK ARTVİN'DE MADEN KARŞITI DİRENİŞ

Çağrı ERYILMAZ*, Fatmagül AKMAN**

Özet

Araştırmanın amacı Artvin şehrinin hemen üzerinde planlanan madene karşı gelişen çevreci toplumsal hareketin incelenmesidir. Türkiye’de son 15 yılda kırsal alanlarda gerçekleştirilen HES, maden, yol vb. kalkınma yatırımları yerel ölçekte çevre hareketlerini ortaya çıkarmaktadır. Maddi kaygıları aşmış kentli orta sınıfın çevre değerlerine sahip çıkmasından farklı olarak geçim kaynaklarını ve yaşam alanlarını koruyan bir çevrecilik dikkat çekmektedir. Doğu Karadeniz’in en doğusunda ve doğanın en az el değdiği Artvin’de, kırsal alandaki onlarca HES projesinin yanı sıra planlanan maden projesi doğrudan küçük şehir merkezini ve kentlilerin yaşamını etkilemektedir. Maden karşıtı harekete katılan veya destekleyen 7 kadın, 7 erkek toplam 14 kişiyle yüz yüze ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca protestoların ve diğer eylemlerin medya takibi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda çevreciliği aşan ve hemen hemen tüm Artvinlilerin ortak yaşam alanlarını ve geçim kaynaklarını korumak için aralarındaki farklılıkları aşip birlikte mücadele verdiği bir kentsel hareket saptanmıştır. Genel olarak madenciliğe temelden bir karşıtlık görülmemektedir, ancak yeterli teknolojik gelişme, yasal düzenlemelerin uygulanması ve kamu yararı talep edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevrecilik, Toplumsal Hareketler, Kent Hareketi, Artvin.

RESISTANCE AGAINST MINING PROJECT IN ARTVIN AS A COLLECTIVE ENVIRONMENTAL MOVEMENT

Abstract

This research aims to analyse the environmental movement raised against the planned mining project just above Artvin city. In last 15 years, development projects like energy, mining, highway in rural areas ignited grassroots movements in Turkey. There seems a different kind of environmentalism defending their livelihood instead of urban, middle class based concerning natural values. Beside that tens of hydroelectric power plants affects rural areas of Artvin, now a mining project threatens small city centre and citizens. 14 semi-structured interviews were realized with citizens supporting or joining movement as well as media monitoring of protests. The research shows that mining project yields an urban collective movement beyond classical environmentalism. Citizens from different classes and groups act together to defend their livelihood. Mostly, people are not against mining activities but ask for public interest, development of technology and full implementation of regulations.

Keywords: Environmentalism, Social Movements, Urban Movement, Artvin.

* Yrd. Doç. Dr. Çağrı Eryılmaz, Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa Yerleşkesi, ARTVİN.
e-posta: cagrideniz@gmail.com

** Fatmagül Akman, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kurupelit Yerleşkesi, SAMSUN .
e-posta: ftmg108@hotmail.com

1. GİRİŞ

Doğu Karadeniz Bölgesinde dağlık bir bölgede kurulu ve yirmi beş bin nüfuslu Artvin şehri, yirmi yıldan beri planlanan bir maden projesinin tehdidi altındadır. Sürekli toprak kaymalarının yaşandığı sarp arazideki Artvin, büyük şehirlere düzenli göç vermektedir ve nüfusu azalmaktadır¹, ancak planlanan maden nedeni ile yine göç, sağlık sorunları ve çevre yıkımı ile karşı karşıya kalacaktır. Buna karşı, maden şirketi işletmenin iddia edilen zararlara neden olmayacağını savunmaktadır². Yirmi yıl önce, maden ilk kez gündeme geldiğinde kurulan Yeşil Artvin Derneği'nin öncülüğünde şehir, azalan nüfusuna göre etkili ve sürekli bir mücadele yürütmektedir. 2015 yılının Haziran ayında mahkeme kararları³ ve bilirkişi raporlarına rağmen maden şirketi inşaat sürecine başlayınca, hemen hemen tüm kesimlerin katılımıyla Artvin halkı madene giden yol üzerinde sürekli nöbet uygulamasına⁴ başlamıştır. Ulusal ve sosyal medya aracılığıyla yargı süreci ve eylemleri ülke çapında takip edilmektedir.

Türkiye'de Gezi Olayları gibi kentsel toplumsal hareketlerin yanında, kırsal alanda özellikle rüzgar, termik ve hidroelektrik gibi enerji yatırımlarının doğayı ve yaşam alanlarını tehdit etmesine

karşı olarak yerel protestolar yaşanmaktadır. Termik santrallere karşı yerel hareketlere Bursa ve Gerze'deki protestolar, hidroelektrik ve rüzgar enerjisi santralleri karşı hareketlere ise ülke çapında onlarca protesto örnek gösterebilir. Artvin'de planlanan maden projesi hem doğayı hem de şehri doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle, madene karşı gelişen hareket hem çevreci hem de kent savunmacı bir görünüme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı çevreciliğin sınırlarını aşan Artvin'deki özgün toplumsal hareketi, katılanların görüşlerine dayanarak analiz etmektir. Makalede önce toplumsal hareketler ve çevre sosyolojisi üzerine temel bir kuramsal zemin oluşturulmuştur. Devamında, metodoloji bölümünde yüz yüze görüşmeler temellendirilmiştir. Bulgular bölümünde ise görüşmeler, özellikle doğrudan alıntılar yapılarak temalara göre sunulmuştur. Son bölümde ise maden karşıtı hareketin önemli özellikleri değerlendirilmiştir.

2. TOPLUMSAL HAREKETLER

Modern toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek için kurulan sosyolojinin toplumsal hareket anlayışı da modernist yaklaşımdan etkilenmiştir. Toplumsal hareketler önceleri modernliğin krizine veya etkinliğine göre yorumlanmıştır. Buna göre, bireyler toplumla olan bağlarını yitirip toplumsal hareketlere yönelmektedir veya proletarya gibi bir sınıfın üyeleri iktidarı ele geçirip devrim yapması hedeflemektedir. Lidere ve merkezi örgütlenmeye dayanan, iktidarı hedefleyen sınıf hareketleri niteliğindeki Eski Toplumsal Hareketler yerine, 1960'larla birlikte etnisite, çevre, toplumsal cinsiyet

¹ İlin merkez nüfusu her yıl azalmaktadır, ancak geçtiğimiz sene küçük bir artış göstermiştir. Bu noktada üniversitenin atan öğrenci sayısının rolü dikkate alınmalıdır.

² <http://www.radikal.com.tr/artvin-haber/cerattepede-yapilmasi-planlanan-madencilik-faaliyeti-1403382/>

³ <http://www.radikal.com.tr/artvin-haber/cerattepede-yapilmasi-planlanan-madencilik-faaliyeti-1266769/>

⁴ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/tomrukla-yolu-kapattilar-24-saat-nobetteler-1389680/>

gibi konularda haklarını talep eden, sınıfların ötesinde ve yatay biçimde örgütlenen hareketler ortaya çıkmıştır. Bu değişimi tanımlamak üzere Avrupa’da kültür odaklı Yeni Toplumsal Hareketler ve Amerika’da ekonomi politik temelli Kaynak Seferberliği Kuramları geliştirilmiştir (Çayır, 1999: 13-20).

Macionis “sosyal değişimi teşvik eden ya da engelleyen örgütlü bir faaliyet” olarak tanımladığı toplumsal hareketlerin literatüründe, Kaynak Seferberliği Kuramı ve Yeni Toplumsal Hareketler dahil olmak üzere toplam yedi kuramsal yaklaşımdan bahsetmektedir: Politik Ekonomi Kuramı, Yoksunluk Kuramı, Kitle Toplumu Kuramı, Kültür Kuramı ve Yapısal Gerilim Kuramı. Eski Toplumsal Hareketler örneği olarak Politik Ekonomi Kuramına göre, kapitalist toplumlarda kaçınılmaz biçimde ortaya çıkacak sorunlar çalışanları harekete geçirecektir. Yoksunluk Kuramına göre bireyler, maddi koşullarının ve haklarının eksikliği karşısında toplumsal hareketlere katılırlar. Kaynak Seferberliği Kuramında ise toplumsal harekete imkan verecek “para, insan gücü, ofis ve iletişim ekipmanları, kitle iletişim araçlarına erişim” gibi maddi kaynakların yanı sıra, harekete meşruiyet kazandıracak “olumlu halk imajı” da önemlidir. Hareketin başarısı kaynakların devamlılığına ve geliştirilmesine bağlıdır. Kitle Toplumu yaklaşımında, toplumsal bağlarının zayıfladığı kriz dönemlerinde bireyler gruplara ve harekete katılmaya yatkın görülürler. Kültür Kuramına göre – Vietnam Savaşında napalm bombasından kaçan küçük kız fotoğrafı örneğinde olduğu gibi- kültürel semboller bireyleri

etkiler ve toplumsal hareket büyür. Son olarak Yapısal Gerilim Kuramında ise toplumdaki sorunlara karşı yönetimin yetersizliği ve bireyleri harekete geçirecek olay ve çözümler belirleyicidir (Macionis, 2012: 609-617).

Kaynak Seferberliği Kuramı ve Yeni Toplumsal Hareketler çevreci hareketler literatüründe zengin Kuzey ülkelerinin maddi kaygıları aşmış çevreciliğine örnek gösterilmektedir. Bunun karşısında ise Güney ülkelerinde geçim kaynaklarını koruyan çevre hareketleri öne çıkmaktadır (Akbulut, 2014: 11). Günümüzde, işçi sınıfına dayanan Eski Toplumsal Hareketler etkin değildir ancak orta sınıfa dayanan Yeni Toplumsal Hareketlerin, Türkiye gibi gelişmekte veya yarı-çevre ülkelerde henüz tam anlamıyla gerçekleşmediğini akılda tutmak gerekir. 2004 yılında 414 toplumsal hareket üyesi üzerinden yaptığı araştırmada Coşkun, Türkiye’deki kadın, çevre ve benzeri hareketlerin Eski Toplumsal Hareketlerden Yeni Toplumsal Hareketlere tam bir geçişi göstermediğini belirtmektedir; zira mevcut hareketler orta sınıfa dayanmamaktadır, kimlik yönelimli değildir ve hiyerarşik örgütlenme aşılammıştır (Coşkun, 2006: 99). Sınıf çatışması ve kentsel toplumsal hareketler ilişkisi konusunda Marksist gelenek içinde geçen yüzyılın ikinci yarısında Castells ve bu yüzyılda Harvey öne çıkmıştır. Geleneksel Marksizmin kentleşme ve toplumsal hareketleri görmezden gelmesine (2015: 2) karşı Harvey, Lefebvre’in mekanın üretimi yaklaşımını geliştirerek yeni bir açılım ortaya koymuştur. Fabrikada çalışan işçilerin ürettiği nesnelerin yanı sıra yurttaşlar kenti üretip tüketmektedirler, bu çerçevede

kentteki park gibi ortak alanlar müşterek adıyla herkesin kullanımına açıktır (Harvey, 2013: 124). Lefebvre’in kent hakkı çağrısını geliştiren Harvey’e göre günümüzde kapitalizm karşıtı toplumsal hareketlerde işçi sınıfı ve kentli yurttaşlar ortak hareket etmelidir. Diğer yandan, 20. yüzyılın ikinci yarısıyla kapitalizmin, birikim krizlerini mekana yayılıp derinleşerek aşması Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımının dayandığı zemini tehdit edebilir. Zira kıtlık sonrası refah toplumlarında maddi koşullarını sağlayıp liberal haklarını talep eden orta sınıfların ötesinde, kapitalizmin yaşam alanlarını ve maddi koşullarını tehdit ettiği yoksulların hareketleri ortaya çıkmaktadır. Kentte ya da kırdan yaşam ve geçim alanları elinden alınanlar ne Eski Toplumsal Hareketler gibi sınıf bilinci ile iktidarı ele geçirmeyi ne de Yeni Toplumsal Hareketler ile sadece kimlik haklarını talep etmektedirler. Maddi koşullarını sınıf bilinci olmaksızın ve iktidarı ele geçirmeksizin korumaya çalışmaktadırlar.

2.1. Çevre ve Toplumsal Hareketler

Çevreci toplumsal hareketlerin ortaya çıkması için öncelikle çevrenin toplumun gündemine girmesi gerekiyordu. 1950’lerden itibaren özellikle sanayileşmiş ve zenginleşmiş Batı ülkelerinin kentlerinde toplum sağlığını tehdit eden hava ve su kirliliği vakaları ortaya çıktı. Ayrıca 1945 sonrası sıçrama yapan kapitalist üretim ve tüketim süreçlerinin, kaynak olarak kullandığı doğa üzerinde neden olduğu yıkım görünür olmuştur. Hava, su ve toprak kirliliği, ormansızlaşma gibi çevre sorunları karşısında kent yaşamı

ile ekonomiyi koruma ve büyümenin devamlılığını sağlama kaygısıyla çevre koruma düşüncesi uluslararası alanda kabul görmeye başladı.

Çevre kaygılarının toplumda öne çıkışını sosyal bilimler geriden takip etmek durumunda kalmıştır. Zira, insanı doğadan ayrı tutan ve ilerlemeyi sınırsız sayan İnsan İstisnalığı Paradigması sosyal bilimlerde ve sosyolojide halen hakim görüştür ve sosyal bilimleri kuruluş ve gelişim aşamasında belirlemiştir. Ancak, çevre sorunlarının gündeme gelmesiyle dünyayı sonlu bir olgu olarak kabul eden ve insanın diğer türlerden ve doğadan etkilendiğinin bilincinde olan Yeni Ekolojik Paradigma ortaya atılmıştır (Catton ve Dunlap, 1978: 42-45). Bu yeni paradigma ile Kuzey Amerika’da Çevre Sosyolojisi ana akım sosyolojiye tepki olarak ortaya çıkabilmiştir (Buttel, 2002: 38). Ancak, geçen yıllara rağmen çevre sosyolojisinin sosyal bilimlerde ve toplumdaki konumu çevre sorunlarının toplumun dikkatini çekmesi ile ilgilidir. Zira, İnsan İstisnalığı Paradigmasının süregelen hakimiyetini ancak ciddi çevre sorunları tehdit edebilmektedir (Dunlap ve Catton, 1994: 5).

Yeni Ekolojik Paradigma ile çevre konusunu toplumsal analizlere dahil eden sosyolojide iki yaklaşım öne çıkmaktadır; çevre sorunlarının çözümlerini, kapitalist sistem içinde gören reformist veya yeni bir toplumun kurulmasında gören radikal kuramlar. Ekolojik Modernleşme, Aydınlanmanın ilerlemeci düşüncesine tutunurken; Kapitalizmin İkinci Çelişkisi ve Ekolojik İrrasyonalite kavramları mevcut sistem içinde çözüm olmadığını vurgulamaktadır. Ekolojik Modernleşme

yaklaşımı, endüstrileşme ve modernleşme sürecinin sürdürülebilirliğini hedeflemektedir ve bu amaçla çevresel risklerden kaçınmaya çalışmaktadır (Spaargaren ve Mol, 1992: 334, akt. Hannigan, 2006: 25). Kalkınmanın çevresel yıkıma neden olduğu gerekçesiyle reddedilmesini engellemek amacıyla çevre sorunlarının, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle çözülebileceği vurgulamaktadır. Diğer yaklaşımların aksine temel sorun, Aydınlanma düşüncesinin doğaya hakim olma iddiası ya da kapitalizmin çevreyi sömürmesi değildir; ancak üretim ve tüketim süreçlerine bilim ve teknolojinin yeterince eklenmemiş olmasıdır. Bu çerçevede mevcut sistem devam edebilir, ancak çevreci kaygıları da dikkate almak zorundadır. Sürdürülebilir Kalkınma bu yaklaşımın sonucu olarak üretilmiş ve uluslararası alanda benimsenmiş bir anlayıştır. Amaç ekonomik kalkınmanın devamlılığını tehdit eden çevresel risklere bilim ve teknoloji ile çözüm bulmaktır. Murphy'ye göre (1994: 29-34, akt. Hannigan, 2006: 7) sanayi ve devletin bürokratik yapısı içinde artan bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve büyüyen piyasa ekonomisi doğaya hakim olmaktadır. Formel rasyonaliteye uygun biçimde doğanın tüketilmesi ekolojik irrasyonaliteye dönüşmektedir. Kapitalizmin İkinci Çelişkisi yaklaşımına göre ise sermaye birikimi hem emeği hem de doğayı tüketmektedir. Büyümek zorunda olan kapitalizm, sadece sermaye-emek çelişkisi ile değil sermaye-doğa olarak ikinci çelişkiyle karşı karşıyadır (O'Connor, 1998: 22). Bu ekososyalist

yaklaşım klasik Marksizmin üretim odağını kaybetmeden ekolojik kaygıları da içermesine çalışmaktadır. Artık, kapitalizme karşı sadece sınıf mücadelesi değil çevre mücadelesi de gerekmektedir, hatta sermaye birikimi ve krizleri arttıkça sınıf mücadelesi kadar çevre mücadelesinin de güçlenmesi beklenebilir.

Bugünkü anlamıyla çevrecilik 1960'larda Batı ülkelerinde ortaya çıkan protesto dalgasına dayanmaktadır. Dönemin karşı kültür, barış ve kadın hareketlerinin doğrudan eylem taktiklerini alan çevrecilik örgütlenerek, Dünya Dostları (Friends of the Earth) ve Greenpeace gibi etkinliğini bugüne kadar sürdürebilen sivil kuruluşlar oluşturmuştur (Staggenborg, 2012: 138-139). Zira toplumsal hareketlere katılan eylemcilerin ortak hareket etmesini mümkün kılan sivil toplum örgütleri önemlidir (Staggenborg, 2012: 37). Çevre, toplumsal cinsiyet, barış ve benzeri konularla duyarlılığa sahip olan ve somut etkinliklerle harekete katılmak isteyen vatandaşlar için sivil örgütlenmeler, edilgen sempatizan konumundan etkin eylemci konumuna geçmede önemlidir ve gereklidir. Çevreci sivil toplum kuruluşlarına örnek olan ve 1970'de ABD'de kurulan Dünya Dostları, nükleer enerji, asit yağmurları, tehlikeli atıklar gibi çok çeşitli ve çatışmalı konularda 2002 itibarıyla 68 ülkede etkinlik gösteren küresel bir örgüte dönüşmüştür (Del Mar, 2006:137). Zamanla gelişen ve farklılaşan çevrecilik Merchant'a göre (2005: 165-166) sivil örgütlenmeler üç eğilim altında incelenebilir. İlki devlet kurumları ve şirketlerle birlikte çalışan ve doğal yaşama odaklanan Dünya Dostları gibi lobici büyük sivil kuruluşlar, ikincisi çevresel adalet çerçevesinde taban

hareketine dayanan Earth First ile hayvan özgürlüğü grupları ve üçüncü olarak diğer ikisi gibi sağda veya solda değil önde olduğunu iddia eden ve yerel idarelerle çalışan Yeşil Parti ağıdır. 1970’lerden itibaren gelişen ve çeşitlenen çevreci sivil toplum kuruluşları çevreci hareket içinde öncü konuma geçmişlerdir, dahası dışardan bakanlar için çevrecilik ile bütünleşmişlerdir. Zira dünyada Greenpeace ve Türkiye’de ise TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Erozyonla Mücadele Vakfı) gibi kuruluşlar çevreciliğin simgeleri haline gelmiştir. Çevreci sivil toplum kuruluşları düzenledikleri etkinliklerle, çevreci değerleri öne çıkan vatandaşların çevreci etkinliklere katılmalarını sağlamanın yanı sıra devletin ve özel sektörün faaliyetlerini kontrol edip kamuoyu baskısı oluşturmaktadırlar. Çevreci sivil toplum kuruluşları durağan değildir, 1970’lerden bu yana çevreci hareket içinde değişim geçirmektedir. Avrupa’da (Almanya, İngiltere, İrlanda, İtalya ve Fransa) 1980 sonrası dönemde çevreci sivil toplum kuruluşları incelediklerini çalışmalarında Diani ve Donati (1999), geleneksel ve gönüllü katılıma dayanan baskı örgütlerinin yerini profesyonel lobici kuruluşların ve yatay örgütlenmeye dayanan gönüllü vatandaşların yoğun biçimde katıldığı protestocu örgütlerin aldığını göstermektedir. Benzer durum Türkiye’deki çevreci sivil toplum kuruluşlarında da görülmektedir.

Batıda gelişen ve kavramlaştırılan çevreciliğin, Türkiye’deki örneklerini değerlendirme sürecinde zenginlerin ve

fakirlerin çevreciliği yaklaşımları daha uygun bir çerçeve sağlayabilir. Buna göre maddi kaygıları aşmış Batı toplumlarının vahşi doğayı koruması anlamına gelen zenginlerin çevreciliği ile genelde kırsal alanlardaki yoksul halkların orman, nehir gibi geçim kaynaklarını koruduğu yoksulların çevreciliği yaklaşımları birbirinden farklıdır. Ancak bu ikili yaklaşım bile Türkiye’ye Artvin örneğine uygulandığında yetersiz kalmaktadır, zira HES (Hidroelektrik Santral) karşıtı hareket geçim kaynaklarını koruyan köylülerin yanı sıra eğitim seviyesi yüksek kentlilerin de desteğini almıştır. Burada hem fakirlerin hem zenginlerin çevreciliğinin ötesinde ve orta sınıf kökenlilerin çevre koruma kaygısının yanında, 1980 öncesi sol geleneğe dayanan, HES’leri devlete ile neoliberal düzene karşı çıkma fırsatı olarak görülmesi dikkat çekmektedir (Adaman vd., 2016: 306-307). Benzer durum Sinop ilinin Gerze ilçesinde planlanan termik santral karşıtı hareketi oluşturan Yaykıl köylüleri ile Yeşil Gerze Platformu’nda (YEGEP) da görülmektedir. Zira, orta sınıftan ve sol geçmişe sahip kentliler için termik santral neoliberal kalkınmacılığa ve devlete karşı mücadele etmek için meşru bir fırsat sunmaktadır. Yaykıl köylüleri için evlerini ve geçim kaynaklarını koruma anlamına gelen çevreci hareket, Yeşil Gerze Platformu üyeleri için 1980 öncesinden kalan mücadelelerine devam etme anlamına gelmektedir. Bu durum “hoşnutsuzların çevreciliği” olarak tanımlanmaktadır (Arsel vd., 2015: 375-384). İzmir ilinin Bergama ilçesindeki altın madenine karşı 1990’larda gelişen hareket bugünkü yerel çevre hareketlerinin öncüsüdür. Dönemin hakim çevreci anlayışı merkezi, hiyerarşik, lobici ve

profesyonel çevreci kuruluşlar ve Çevre Bakanlığı gibi kurumlardan oluşmaktadır. Bunların dışında ve yerel ölçekte doğrudan köylülerin ve kasabalıların geliştirdiği barışçıl hareket (Özen, 2009: 3) çevreciliğin ötesinde bir yaşam alanı savunusu ortaya koymaktadır.

3. METODOLOJİ

Araştırmada metodoloji olarak kullanılan Eleştirel Sosyal Bilim Yaklaşımının toplum anlayışına göre yüzeyde görünenler ile derindeki yapılar farklıdır. Bireyler maddi ve kültürel kısıtlar altında da olsa toplumsal değişimi gerçekleştirebilirler (Neuman, 2010: 143-144). Medyada çevre protestosu olarak görülen eylemlerin altında kırsal alanda ekonomik yapının dönüşüm sürecinin sancıları olabilir. Küresel kapitalizmin neoliberalizm safhası 1980'lerden bu yana Türkiye'de ekonominin dışa açılmasını ve hızla kalkınmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede dokunulmamış doğal alanların turizme açılması örneğinde olduğu gibi ekonomik büyüme kırsal alanları içine çekmeye başlamıştır. Maddi yapıdaki değişiminin yanında, neoliberalizme uygun kalkınmacılık ideolojisi de kültürel alana hakim olmuştur. Artvin'deki maden karşıtı harekete katılan bireyler, işte bu maddi ve kültürel yapılar içinde analiz edilecektir.

Araştırmada, metot olarak Eleştirel Sosyal Bilim metodolojisi çerçevesinde yarı-yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir. Kuramsal çerçeveden geliştirilen sorular, madenin şehre etkisi, siyasi eğilim, yargı süreci, şirketin tutumu, protestoya iten nedenler, eylemlere verilen destek, kolluk

kuvvetleri ve çevreye bakış konularına yöneliktir. Sorular maden karşıtı protestolara katılanlara, 2015 yılının yaz aylarında Artvin'de yüz yüze görüşmeler ile sunulmuştur. Yedi kadın ve yedi erkek toplam 14 kişi ile yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler maden karşıtı hareket içinde yer almaktadırlar veya destek vermektedirler. Görüşmelerde tutulan kayıtlar, bulgular bölümünde kuramsal çerçeveye göre sunulmuş ve analiz edilmiştir. Araştırma harekete yönelik olduğu için madene destek verenler ile görüşülmemiştir, ancak görüşleri konu ile ilgili diğer çalışmalardan öğrenilebilir. Yöntem olarak yarı-yapılandırılmış görüşmelerin nitel zenginliği ve konuya odaklanabilme avantajları önemlidir, ancak anket gibi daha çok kişiye ulaşan araştırma teknikleri de diğer araştırmalarda uygulanarak ve veri zenginliği sağlanarak karşılaştırma yapılabilir.

4. BULGULAR

Görüşmelerde araştırma amacı ve kuramsal çerçeveye göre aşağıdaki konular öne çıkmıştır; madenin şehre etkisi, kalkınmacılık, devletin ve kamunun kazancı, hareketin söylemi, eylemlere katılım ve eylem biçimleri.

4.1. Madenin Kente Etkisi

“Doğrudan etkileyecek zaten, yani... Balcıoğlu dedikleri yere, nerdeyse çarşıya kadar inecek. Orda hiç bir ev, hiç bir yaşam alanı kalmayacak. Doğal olarak Artvin'in yarısı bir nevi gitmiş olacak. Kalan yarısı da zaten, işte belki siyanür olacak, bundan dolayı yaşanmaz hale gelecek.” (G1)

“Bu Artvin’in yıllık olarak ortalama 4-5 santim bir kayma şeyi var. Sürekli aşağıya doğru bir oturma eğilimi var. Orası da (Cerattepe) açılınca, ondan sonra tamamen herhalde Çoruh’u (nehri) düzleriz” (G3)

G1’in ve G2’nin açıkça belirttiği üzere, madene karşı çıkılmasının temelinde öncelikle doğrudan Artvin şehir merkezinin yok olacağı kaygısı bulunmaktadır. Dağlık bir alanda kurulmuş şehrin hemen üzerindeki madencilik faaliyetlerinin neden olacağı heyelan ve siyanür başta olmak üzere olumsuzluklar halkı tedirgin etmektedir. Bu durumda imkan bulup göç edebilecekler de çok düşük fiyatlarla evlerini, mallarını satacaklarını ve gurbette zorluk çekeceklerini düşünmektedirler.

“Artvin’den vazgeçmeyi gözüne alabilirsin ama memleketin olmadıktan sonra paranın bir önemi yok. Artvin’deki 25-30 bin insanın yüzde yirmisi, otuzu göç etmek zorunda kalacak. Öyle 100 bine 50 bine satmak zorunda kalacak. Gurbet elde o çileyi yaşamak yerine kendi memleketinde yaşamak varken, gurbete yerleşecek.” (G12)

“Temiz hava alabiliyorsak oranın sayesinde... Onun için oranın yok olmasını istemiyorum, sadece geçim kaynağı değil yani” (G1)

Yaşam alanını koruma kaygısının yanında çevre hassasiyeti de maden karşıtı hareket içinde öne çıkmaktadır. Şehir merkezini tehdit eden maden sahasının ayrıca su

kaynaklarını, orman örtüsünü ve bitki türlerini de olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Mahkeme sürecinde uzman akademisyenlerin düzenlediği bilirkişi raporları da bu durumu ortaya koymaktadır.

4.2. Yasalar ve Teknoloji Gelişirse Maden Çıkarılabilir

“Artvin’de yapılacak madencilğe de, bu maden yasalarıyla Türkiye’de yapılacak madencilğe de karşıyım. Maden yasaları gereğince madencilik yapılmalı ama madencilik hem bizim ülkemiz yararına olmalı hem de doğru kurallarla yapılmalı. Yani gerçek şeyleriyle, en son teknolojilerle yapılmalı, daha çevreye duyarlı daha zararsız yapılmalı ve her yerde madencilik yapılmamalı.” (G4)

Madenin şehre, topluma ve doğaya zarar vereceği kaygılarına rağmen madencilğe kökten bir karşı çıkış görülmemektedir. Ekolojik Modernleşme yaklaşımına uygun bir biçimde maden faaliyetlerinin çevreye verdiği zararın, gerekli yasal düzenlemeler uygulandığı ve teknolojik gelişmeler gerçekleştirildiği takdirde ortadan kaldırılabilir veya kabul edilebilir oranlara indirilebilir olduğu düşünülmektedir.

“Madene değil de Artvin’de maden çıkmasına karşıyım, çünkü Artvin’de maden çıkma şansı çok zor. Ya Artvin’i tercih etmek gerekiyor, ya da madeni tercih etmek gerekiyor bu teknolojiye. Yarın bir gün bir teknoloji çıkar, doğaya zarar vermeden herhangi bir şey olmadan maden çıkabilir. Ama şu anki teknolojiye, madene başlaması bile Artvin’de heyelanların olmasına, Artvin’de

yaşanılmaz hal olmasına neden olur.”
(G11)

4.3. Devlet de Kazanmayacak, Artvinli de Kazanmayacak

Türkiye’de modernleşme ve kalkınma idealleri, iktidarların değişmesinden bağımsız olarak, devletin toplum üzerindeki hakimiyetini rıza ile sağlamasında önemlidir (Adaman vd. 2016: 296). Artvin örneğinde ise maden işletmesinden ülkenin kazancının az olduğu vurgulanmaktadır. Madene karşı çıkılmasında şehre ve doğaya verilecek zarara rağmen sadece maden şirketinin kazanacağı ve devletin kazanmayacağı düşüncesi yaygındır. G4 bu yaygın kanaati şöyle dile getirmektedir:

“Bir de devlete bunun ekonomik olarak hiç bir katkısı yok. Biz ilk başlarda buna çevresel, ekolojik, yaşamsal olarak hep bakmıştık ama bir baktık ki hakikaten bu Türkiye Cumhuriyeti’ni ayağa kaldıracak mı? Devletimizi mi kalkındıracak? Hani öyle bir şeyse farz edin ki ‘Artvin’i yok ettik, feda ettik’ diye düşünelim diye. Baktık ki, ne yazık ki öyle bir yasa var ki bizde, Üçüncü Dünya Ülkelerinde bile yok. Gelin, parçalayın, alın, götürün, üstüne de para veriyoruz. Yani yüzde iki devlet payı var, bunun işte bilmem bir takım imtiyazlardan dolayı yüzde birini zaten yine şirkete veriyor, onun dışında da yine sigorta indirimi, elektrik indirimi, bilmem ne indirimi, vesaire vesaire vesaire. Yani gel al götür, üstüne de para veriyor sadece.”

G7, madenin kente iddia edildiği gibi maddi bir katkısının olmayacağını

vurgulamaktadır. Ona göre maden ancak 3-4 yıl boyunca 57 kişiyi çalıştıracaktır, bunun karşılığında ise kırk, elli bin ağaç kesilecek ve toz, ağır metaller şehri ve halkın sağlığını olumsuz etkileyecektir. Benzer kalkınma söylemi ve sonucundaki hayal kırıklığı Artvin çevresinde inşa edilen barajlarda da görülmüştür; G6:

“Artvin’de yani orda genelde alacakları, erkek 16 bin nüfusu var, merkezden bahsediyorum. Bunların bir çoğu bugün işsiz durumda. Orda 100 kişinin, 200 kişinin çalışması Artvin’de işsizlik sorununu çözmez. Baraj⁵ vardı, on yıl çözdü on yıl sonra baraj bitti, birçok kişi yine işsiz. HES’lerde de aynı şekilde, bir iki sene çalıştırıyor.”

Madenin faydası ve zararı konusunda çekinceler yaygındır. G7’ye göre maden 40 sene önce keşfedilmiştir, ancak şehre zarar vereceği kaygısıyla görmezden gelinmiştir ancak bugün maden gündemdedir.

“Bunun tarihçesini bilir misiniz bilmem, devlet 72 yılında, 1972 yılında burdaki madeni keşfediyor. O zamanki mühendisler, ‘bu Artvin’e zarar verir’ diye bunu yok sayalım demişler, raporlarında göstermemişler. Sonra 84 yılında yine araştırıyorlar, yok sayılıyor. Maden yasası 91-92’de değiştiği zaman, bugünkü maden yasasının yaklaşık yüzde yetmişini oluşturduktan sonra bir daha araştırma yapılıyor ve 92’de keşfediliyor. Düşünebiliyor musun? 72’de Artvin’in nüfusu yedi bin, 84’te on bir bin, bugün 25 bin. Yani ordaki madenin sayısı artmadı ki.

⁵ Şehrin hemen karşısındaki Deriner Barajı kast ediliyor. Yapımına 1998’de başlanan baraj 2012’de tamamlanana kadar şehre iş imkanı sunmuştur.

Arkadaşlar yani o günki Türkiye’nin yokluk ve imkanlarına göre o zamanki mühendislerimize göre bu madeni yok saymışlar. ‘Daha çok zararı olur’ diye düşünmüşler ama bugünkü mühendislerimiz yok saymıyorlar. Yani Türkiye bugün daha bolluk bereket içinde, daha çok ekonomisi iyi. Öyle diyorlar, o zaman ne gerek var çıkmasına? Bunun katkısı ne olacak? Dolayısıyla burda iş tamamen maddisel; şirketten dolayı. Şirketin cebini kamu yararımış gibi göstermeye çalışıyorlar. Bu çok önemli, yurttaş olarak hazmedemiyoruz.”

G7’nin anlam veremediği bu durum aslında 1980’lerde başlayan neoliberalizme Türkiye’nin uyum gösterme sürecini göstermektedir. 1990’larda değişen maden yasası ise ülkenin sermaye girişine açılması ve ekonominin hızla büyümesi talebinin sonucudur. Kentlerdeki yapılaşma ve sanayileşmenin yanı sıra, Türkiye kırsalındaki HES gibi enerji yatırımları, turizm ve madencilik faaliyetleri aslında ülkenin her karış toprağının kalkınma sürecine katılmasını, ekonominin büyümesini ve dünya sistemine entegre olmasını sağlamaktadır.

4.4. Maden Karşıtı Söylem

Çevre mücadelelerinde kalkınma ve ekonomik yarar karşısında söylem oluşturma önemlidir. Işık (2013:11) nükleer karşıtı iki platformun 2010-2012 yılları arasındaki etkinliklerini, sanal medya üzerinden incelediği çalışmasını üç kategori üzerinden yürütmüştür; karşıt ideoloji oluşturma, eylem çağrısı ve eylemleri gerçekleştirme. Eylemciler önce

nükleer enerjinin zararlarına dair karşıt söylem oluşturmuşlar, sonra insanları eyleme çağırıp etkinliklerini gerçekleştirmişlerdir. Artvin’deki hareketi de buna göre incelediğimizde maden şirketinin ve karşıtlarının kendi söylemlerini oluşturduğu görülmektedir. Bir yanda şirketin kendi yayınları ve madeni destekleyen medya, planlanan işletmeyi kalkınma aracı ve gelir kaynağı olarak göstermektedir. Diğer yanda hareket ise önce buna karşı çıkmaktadır.

“Onlar şunu söylüyorlar: ‘Bu Artvin için bir gelir kaynağı olacak’ gibi gösterip bunu meşrulaştırmaya çalışıyorlar ama biz bunun böyle olmadığını biliyoruz. (G2)”

Sonra da maden şirketinin kalkınma, yararları öne çıkarma ve gelir kaynağı söyleminin karşısında maden karşıtları tarafından, madenin hem çevreye hem şehre zarar vereceği, göçe neden olacağı, iddia edilen istihdamı sağlayamayacağı ve kamu değil şirket yararına çalıştırılacağı söylemi geliştirilmiş ve yaygın biçimde benimsenmiştir. G2 kararlılıklarını şöyle ifade etmektedir. *“Ceratepe geçilmez, Artvin halkı yenilmez. Bunun böyle bilinmesi gerek.”* Yerel halkın yaygın olarak kullandığı bir slogana dönüşen *“Ceratepe geçilmez, Artvin halkı yenilmez”* hem kararlı bir direnişi hem de tehlikede olanın ve savunanın tüm Artvinliler olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca çıkarılmak istenen madeni ve kaybedilecek şehri vurgulayan *“Artvin’in Üstü Altından Daha Değerlidir”* sloganı hem Yeşil Artvin Derneği’nin internet

sitesinde⁶ hem de protestolarda ve medyada yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Karşıt ideoloji oluşturmada görüşmecilerin kuramsal çerçevede açıklanan Murphy'nin formel rasyonalitesine uygun biçimde, devlet ve sermayenin birlikte hareket ettiği iddiası öne çıkmaktadır. Görüşmecilerin tamamına göre madenlerle ilgili olarak hem yasa oluşturmada hem de uygulamada, devlet kurumları ile şirket birlikte hareket etmektedir. G6 doğa ile ekonominin çelişkisini sadece serbest piyasa ile sınırlamamaktadır.

“Yarın bir gün liberal bir iktidar olmasa da, atıyorum sosyalist bir iktidar olsa da biz burdaki madene karşı çıkıcaz. Nasıl ki Sovyetler Birliği Aral Gölü'nü yok etti, koskoca bir gölü yok etti.”

Yargı ve kolluk kuvvetleri ise diğer devlet kurumlarından farklı görülmektedir. G5 eylemlerde jandarmanın müdahalesini olumlu bulmaktadır:

“Onlar da iyi niyetli ya, olayın aslında farkındalar. O yüzden geçiştirmek için şey yaptılar, atlatalım dediler. Karşı durumu görünce bu halk haklı dediklerini görüyorum ben. O yüzden geçiştirmeye çalıştılar, ılımandılar. Belki mahkemeyi onlar kazanmış olsaydı durum daha farklı olacaktı, onlar da hakkımızı bir şekilde tolerans ettiler”

4.5. Eylemlere Her Kesimden Katılım

Görüşmeciler arasında hemen her kesimden eylemlere katılım olduğu veya

destek verildiği görüşü yaygındır; zengin, yoksul, doktor, öğretmen, işsiz, öğrenci, esnaf fark etmeden katılım görülmektedir. Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımına uygun olarak ve Politik Ekonomi Kuramının aksine, sınıf ekseninin ötesinde genel bir katılım vardır. Görüşmelerde bu durum şöyle vurgulanmaktadır:

“Mücadelede sınıf ayrımı yok. Akli çalışan, kafası çalışan herkes orda var, yani rant peşinde koşmayan çıkar peşinde koşmayan herkes orda. O anlamda genel olarak şanslıyız, yani çünkü çok güzel fikirler çıkıyor orda, güzel bir oluşum çıkıyor orda. Sınıf kavramının olmadığı yerde hakikaten öyle yani.” (G5)

“Durumu en iyi olanlar da karşı çıkıyor, kötü olanlar da karşı çıkıyor. Çünkü, hani bu doğa mücadelesi bu. Doğada sadece zenginler yoksullar yaşamıyor, sınıfsal bir şey söz konusu değil... Mücadele sınıfsal bir mesele değil. Halkın tümüyle mücadelesi...” (G6)

Maden karşıtı harekete tüm Artvin halkı katılmasa da hemen herkesin destek verdiği görülmektedir. Örneğin şehir merkezinde bir çay ocağında servis edilen bardakların üzerinde “Madene Hayır” yazmaktadır⁷. Esnafın doğrudan dükkanlarının camlarına⁸ “Bu iş yeri Cerattepe’ye müdahale edildiği anda kapatılacaktır” yazısı asması hareketin yaygınlığını göstermektedir.

“Artvin’de şöyle bir dolandığınız zaman tüm esnafların camına ‘Cerattepe’de müdahale olduğu an dükkanımızı

⁶ <http://yesilartvindernegei.org/> (28.11.2015).

⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/artvinde-caycinin-madene-iliginc-tepkisi-40011190> (28.11.2015).

⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/artvinde-cerattepe-nobeti-suruyor-29536763> (25.11.2015).

kapatacağız' yazısını görmüşsünüzdür. Yani bu fotoğraf çoğu şeyi anlatıyor bize. Artvin halkı tümüyle karşı, bu sadece derneğin sahiplenmesi değil yani tüm halkın tümüyle karşı olduğu... Tabi isteyenler de var, elbette bir kaç kişi, parası olmayan işsiz güçsüz gençleri kandırabilir, bu şekilde şey bir görüntü vermeye çalışabilir.” (G6)

Madene sadece Artvinliler değil Türkiye’den farklı kurumlar ve gruplar da karşı çıkmaktadır. Bu durum eylemcilerin özgüvenini ve mücadele kararlılığını arttırmaktadır. Türkiye’nin en yaygın ve bilinen çevreci sivil toplum kuruluşu TEMA da Temmuz ayında üst düzey katılımı Artvin’i ziyaret ederek madene karşı mücadeleye desteklerini iletmiştir⁹. Çevrecilerin yanında işçi örgütleri de yine ziyaret ederek desteklerini göstermişlerdir.

“Artvin halkı Haziran’dan (2015) beri 24 saat nöbet tutuyor, biliyorsunuz. Türkiye çapında ses getirdi, hala dün mesela DİSK’in 20 tane ildeki temsilcisi ziyarete gelmişti. Bunun gibi yüzlerce, işte her yerden destek alıyoruz ve bu hakkaten ülke gündemi gibi oldu.” (G4)

1990’larda maden kanunun değişmesi sonucunda madenin Artvin’in gündemine gelmesine karşı kurulan Yeşil Artvin Derneği öncülüğünde, madene karşı çıkma geleneği bugün de belirgindir. Eylemciler yasal sınırlar içinde kaldıklarını ve Gezi Parkı protestolarından

etkilendiklerini vurgulamaktadırlar. G2 bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Ben zaten başından beri çevreye duyarlı olarak HES mücadelelerine falan katılıyorum. Ancak ‘dönüm noktası oldu’ diyebileceğim Gezi Parkı etkin oldu. Hem eylem hem de örgütlenme tarzımızı değiştiren, birinci dereceden etmen oldu. Öğretici bir tavrı oldu, öyle söylüyeyim”

Maden karşıtı eylemler yalnızca Artvin’de yapılmamaktadır, İstanbul, Ankara, Kocaeli ve Bursa gibi büyük şehirlere göç etmiş ancak Artvin’le bağlarını koparmamış ve yazları mutlaka tatillerini akrabalarının yanında geçiren Artvinliler yaşadıkları ve örgütlendikleri şehirlerde protestolar gerçekleştirmiştir. Örneğin, maden nöbeti başladıktan sonra 2015’in Temmuz ayında Kocaeli’de, Artvin İli ve İlçeleri Kültür ve Dayanışma Derneği’nin öncülüğünde ve siyasi partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, Artvinliler ve vatandaşların katılımıyla bir protesto yürüyüşü gerçekleştirilmiştir¹⁰. Benzer protesto yürüyüşü yine aynı günlerde İzmir’de Artvinliler Derneği ve Fırtına İnisiyatifi ile düzenlenmiştir¹¹. Ülke çapında eylemlere örnek olarak, internet üzerinden kamuoyu dikkatini çekmeyi hedefleyen change.org’da düzenlenen imza kampanyası gösterilebilir. İlgili

¹⁰

http://www.savsathaber.net/haber/artvin_1/artvin-cerattepe-direnisine-kocaeliden-destek/6253.html (11.07.2015).

¹¹ <http://www.08artvin.com.tr/izmirdeki-artvinlilerden-yesil-yola-dur-de-eylemi/> (06.07.2015).

⁹ <http://www.artvinpost.com/m/haber/2107.html> (08.07.2015).

bakanlıklara madeni durdurma çağrısı yapılan kampanya metninde, Artvin'in doğal değerleri, madene karşı yürütülen mücadele ve yargı süreci anlatılmaktadır. 2015'in Temmuz ayında başlayan kampanyaya 2016 Ocak sonu itibarıyla 70.000'e yakın destek verilmiştir¹².

4.6. Eylem Biçimleri

Eylem repertuarı içinde yasal mücadele, protestolar ve nöbet öne çıkmaktadır. Madene karşı öncelikle yasal süreçler işletilmiştir, neticede Türkiye'nin en çok katılımlı maden davası ortaya çıkmıştır¹³. Ancak yargı sürecinin dışında da yasal, barışçıl ve dikkat çekici eylemler gerekli görülmektedir.

“Yasal mücadele yeterli ama insanlar daha çok dünya çapında ses getirenleri seviyor. Daha çok genç hareketi ve işte çevre örgütlerinin yaptığı eylemleri daha çok seviyor, daha çok da haberlerde onlar gündeme geliyor.” (G11)

Eylemlere hemen her kesimden destek olsa da imkanlar ve örgütlenme önemlidir. Bu noktada hareketin temelinde Yeşil Artvin Derneği'nin oynadığı rol dikkati çekmektedir.

“Artvin halkı yıllardır, 25 yılı aşkındır bu mücadelenin içerisinde. Aslında bu gibi durumlarda örgüt bilincinin olması insanları ayağa kaldırabiliyor. Mesela Yeşil Artvin Derneği'nin sabaha karşı

attığı bir mesaj bizi, 200 kişiyi sokağa döküyor, arabalarıyla insanlar ne olursa olsun çıkabiliyorlar. Örgüt bilincinin olması bu anlamda iyi bir şey. Eylemlerin her aşamasında olmaya çalışıyorum ve bunu da devam ettirecem.” (G2)

Farklı grupları her an harekete geçirebilme özellikle maden sahasında bir oldu bitti yapılmasını önlemek için gerekli görülmektedir. Bu tür girişimlere karşı hızlı, ortak ve barışçıl biçimde hareket edilmesi gerektiğinin herkes bilincinde gözükmektedir¹⁴. Bu kapasitenin oluşmasında örgütlenme kadar insanların motivasyonu ve özverisi önemlidir. G6 eylem çağrısının ve eylemin ne kadar hızlı gerçekleştiğini şöyle anlatmaktadır:

“Yeşil Artvin Derneği kendi üyelerine, STK'lara haber veriyor. Bir olağanüstü durumda müdahalede veya başka bir toplantıda doğrudan çağrı yapıyor, mesaj sistemi ya da arayarak. O kurumlar da Yeşil Artvin Derneği'ne bağlı olanlar da kendi üyelerine çağrı yapıyor, bu şekilde binlerce kişi ani bir durumda haber alabiliyor, olağanüstü bir durumda. Bir iki ay önce müdahaleler oldu, 4-5 defa oraya girmeye çalıştılar. Artvin halkı tümüyle bir iki saat içinde Cerattepe'ye çıktı ve engelledi.”

Eylem çağrısı ile anlık gerçekleşen etkinliklerin yanı sıra maden karşıtlığının sürekliliğini ve kararlılığını gösteren nöbet uygulaması öne çıkmaktadır. 2015'in Haziran ayından bu yana maden sahasına giden yolda 24 saat nöbet tutulmaktadır.

¹² <https://www.change.org/p/artvinedokunma-bizim-alt%C4%B1n%C4%B1m%C4%B1z-do%C4%B9Fad%C4%B1r> (30.01.2016).

¹³ <http://t24.com.tr/haber/artvinde-61-avukat-ve-760-davaciyla-turkiyenin-en-buyuk-cevre-davasi-aciliyor,302361> (09.07.2015).

¹⁴ http://www.dha.com.tr/artvinde-maden-icin-yer-tespiti-calismasina-izin-verilmedi_1112099.html (30.01.2016).

Madene karşı olan birbirinden farklı grupların sırayla nöbete katılması harekette çeşitliliği, toplumsallaşmayı ve dayanışmayı göstermektedir. G11 bu deneyimi şöyle açıklamaktadır.

“Türkiye’nin en büyük katılımlı maden davası, mücadelesi sürüyor, artı benim de sürekli gittiğim Cerattepe’de insanlar nöbet tutmaya devam ediyor. Başka bir şehirde bu kadar uzun süreli, zor şartlarda bir nöbette yok.”

Eski Toplumsal Hareketler gibi doğrudan iktidarı hedeflemeyen ve çevre, kadın ve benzeri konulara odaklanmış Yeni Toplumsal Hareketlerde profesyonel siyasete ve partilere çekinceyle yaklaşılmaktadır. Siyasi kutuplaşmanın Yeni Toplumsal Hareketlerin talep ettiği hakları ve mağduriyeti gölgeleyeceği kaygısı, partilerden uzak durulmasına neden olmaktadır. Örneğin Nükleer Karşıtı Platform’un (Işık, 2013: 120) sosyal medya üzerindeki paylaşımlarında siyasi parti ve eylem paylaşımları tartışma konusu olmuştur, zira platforma katılan farklı kişi ve gruplar partiler nedeniyle “mücadele birliği”nin devamından endişe etmektedir. Artvin’de ise siyasi partilerin katılımı konusunda iki farklı nokta öne çıkmaktadır: Görüşmecilerin çoğunluğu sol eğilimlidir ancak hareketin ve Artvin’i korumanın önüne siyasetin geçmemesi için konuyu partililik çerçevesinin dışında tutmaya özen göstermektedirler. Artvin ve diğer illerden CHP’li milletvekilleri 24 saat süreyle meclis genel kurul salonunu terk

etmeme eylemi yapmıştır¹⁵. Cerattepe’deki nöbet eylemine MHP ve Haziran Hareketi gibi birbirine zıt siyasi anlayışlar bile katılmıştır.¹⁶ Diğer yandan şirketin maden karşıtlarının HDP ile ilişkili olduğu iddiası tepki çekmiştir. Bu anlamda iktidar partisi dahil tüm partilere açık bir konumdadırlar¹⁷ ve hareketin önüne herhangi bir partinin geçmemesine çalışmaktadırlar.

Görüşmeciler eylemlere yoğun katılımın ve yaygın maden karşıtlığının medyada yeterince gösterilmediği düşünmektedir. Onlara göre yerel medyadaki yansıma maden şirketinin etkisi nedeniyle ulusal ölçekte gerçekleşmemektedir. Sosyal medya ise eylemlerin duyulması ve şehir içinden ve dışından destek verilmesi için gerekli ortamı sağlamaktadır. Ülke çapındaki çevre hassasiyeti olan veya Artvin kökenli twitter ve facebook¹⁸ kullanıcıları sosyal medya üzerinde etkin biçimde haberleşmektedir. Örneğin G1’e göre, Cerattepe direnişi twitter’da başlangıçta Yeşil Yol karşıtı kampanya ile karıştırılmış, böylece Artvin’deki maden karşıtı hareketin adı ülke çapında duyulmuştur.

¹⁵ <http://www.cnnturk.com/turkiye/24-saat-tbmm-genel-kurulu-salonundan-cikmayacak> (09.07.2015).

¹⁶ <http://zete.com/mhp-chp-akpnin-eski-yoneticileri-cerattepede-yan-yana-direniyor/> (25.11.2015).

¹⁷ http://www.dha.com.tr/chpli-vekillerden-cerattepeye-destek_978989.html (25.12.2015).

¹⁸ <https://www.facebook.com/yesilartvindernegi/?fref=ts>,
<https://www.facebook.com/artvinisyandadir/?fref=ts> (25.11.2015).

Maden karşıtı yerel hareketlerin uzun soluklu mücadeleleri Türkiye kamuoyu için yeni değildir. 1990-2005 yılları arasında altın madenine karşı gelişen Bergama hareketi bunun ilk önemli örneğidir ve üç aşamada gerçekleşmiştir; başlangıç, gelişme ve zayıflama. Yerel aydınların ve halkın başlattığı harekete zamanla diğer çevreci gruplar, akademisyenler destek vermiştir. Madene karşı geliştirilen söylem medyada yer bulmuş, durdurmak için yargı süreci başlatılmıştır. Ancak sona doğru üniversite ile medya, maden şirketi ile devletin yanında yer alınca, yargı sürecinden sonuç alınamayınca ve iç anlaşmazlıkların da ortaya çıkmasıyla Bergama hareketi zayıflamış ve başarısız olmuştur (Özen, 2009: 1-6). Bergama hareketinin başarısızlığında yargı kararlarının olumsuz çıkması belirleyici olmuştur, Artvin'deki maden karşıtı hareket için de mahkeme süreci önemlidir. Üniversitelerden uzmanların hazırladığı raporlara dayanarak çıkan olumlu mahkeme kararları, görüşmecilere tam bir güven sağlamasa da moral vermiş görünmektedir. Hükümete ve şirkete yöneltilen eleştiriler yargı söz konusu olunca azalmaktadır.

5. DEĞERLENDİRME

Görüşmelerden küçük bir şehir olan Artvin'de maden karşıtı harekete hemen hemen tüm kesimlerin katıldığı anlaşılmaktadır. Çevre yıkımının ötesinde halkın sağlığı ve yerleşim yerinin korunması kaygıları şehir sakinlerini madene karşı harekete geçirmiştir. Öngörülen bu zararlara rağmen madenin ülkeye ve devlete değil yalnızca yatırımcı şirkete kazandıracağı görüşü yaygındır. Baraj inşaatı nedeniyle kentin taşınmasına

ülke kalkınması için razı olan Artvin ili Yusufeli ilçesindeki durumdan farklı olarak, Artvin şehri sakinleri sadece özel bir şirketin kar etmesi için şehirlerinden olmak istememektedirler. Diğer yandan madenin açılmasına genel olarak kökten bir karşıtlık görülmemektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ve daha etkin uygulanan yasal düzenlemeler ile madenin mümkün olabileceği görüşü yaygındır. Ekolojik Modernleşme yaklaşımına uygun olarak kalkınma projeleri ile çevre arasında aşılmaz bir çelişki görünmemektedir.

Çevre ve yaşam alanı savunusu için düzenlenen etkinliklere hemen her kesimden katılım, Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımına uymaktadır. Diğer yandan eylemler için gerekli insan kaynağı, iletişim olanakları ve medyada olumlu imaj, Kaynak Seferberliği Kuramı çerçevesinde hareketin güçlü yanını göstermektedir. Sürekli eylem yapabilmek, bir eylem çağrısıyla ve kısa bir sürede 200 kişiyi seferber edebilmek, aylardır düzenli nöbet tutabilme ve bütün bunları şiddetten ve siyasi kutuplaşmadan uzak biçimde örgütleyebilme, hareketin gücünü ve Yeşil Artvin Derneği'nin yetkinliğini göstermektedir. Ayrıca, Bergama Hareketinin ortaya çıkışında görüldüğü gibi yerel aydınları içeren derneğin öncülüğü önemlidir.

Maden alanı kentin içinde değildir, ancak halkın kullandığı mesire alanı olması özelliği ile Harvey'in ortak alan; yani müşterekler tanımına girebilir. Bunun da ötesinde maden alanı kenti doğrudan etkileyebileceği için, Artvinliler sadece müştereklerini değil doğrudan kentlerini ve kendi yaşamlarını da korumaya çalışmaktadır. Bu durumda Artvin'deki

maden karşıtı hareket, sadece deresini değil, ondan beslenen köyünü ve yaşam alanını koruyan HES karşıtı harekete benzemektedir. Bu durum, Kuzey

ülkelerine has zenginlerin çevreciliği yerine Güney ülkelerini has ve geçim kaynaklarını korumaya yönelik yoksulların çevreciliğine yakındır.

KAYNAKÇA

- Adaman, F., Akbulut, B. ve Arsel, M. (2016). “Türkiye’de Kalkınmacılığı Yeniden Okumak: HES’ler ve Dönüşen Devlet-Toplum-Doğa İlişkileri.” **Sudan Sebepler, Türkiye’de Neoliberal Su-Enerji Politikaları ve Direnişler**, (Ed. C. Aksu, S. Erensü ve E. Evren), İletişim, İstanbul.
- Akbulut, B. (2014). “Neither Poor Nor Rich But “Malcontent”: An Anatomy of Contemporary Environmentalism”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, 2 (1):9-24.
- Arsel, M., Akbulut B. ve Adaman F. (2015). “Environmentalism of the Malcontent: Anatomy of an Anti-coal Power Plant Struggle in Turkey”, **The Journal of Peasant Studies**, 42 (2):371-395.
- Buttel, F. B. (2002). “Environmental Sociology and the Classical Sociological Tradition: Some Observations on Current Controversies”, **Sociological Theory and the Environment: Classical Foundations, Contemporary Insights**, (Ed. R. E. Dunlap, F. E. Buttel, P. Dickens ve A. Gijswijt), Rowman & Littlefield, New York.
- Catton, W. R. Jr. ve Dunlap R. E. (1978). “Environmental Sociology: A New Paradigm”, **The American Sociologist**, 13: 41-49.
- Coşkun, M. K. (2006). “Süreklilik ve Kopuş Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 61 (1):67-102.
- Çayır, K. (1999). “Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler.” **Yeni Sosyal Hareketler**, (K. Çayır), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Del Mar, D. P. (2006). **Environmentalism**, Pearson Longman, Harlow.
- Diani, M. ve Donati, P. R. (1999). “Organisational Change in Western European Environmental Groups: A Framework for Analysis”, **Environmental Politics**, 8(1): 13-34.

- Dunlap, R. E. ve Catton, W. R. Jr. (1994). "Struggling with Human Exemptionalism: The Rise, Decline and Revitalization of Environmental Sociology", **The American Sociologist**, 25 (1):5-30.
- Hannigan, J. (2006). **Environmental Sociology**, Routledge, Londra.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler, Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, (Çev: A. D. Temiz), Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. (2015). "Listen, Anarchist!" A personal response to Simon Springer's "Why a radical geography must be anarchist," <http://davidharvey.org/2015/06/listen-anarchist-by-david-harvey/>. (15.06.2015).
- Işık, G. (2013). **Sanaldan Sokağa Toplumsal Hareketler**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Macionis, J. J. (2012). **Sosyoloji**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Merchant, C. (2005). **Radical Ecology: The Search for a Livable World**, Routledge, New York.
- Neuman, W. L. (2010). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri-I**, (Çev: S. Özge), Yayınodası, İstanbul.
- O'Connor, J. (1988). "Capitalism, Nature, Socialism: A Theoretical Introduction", *Capitalism, Nature, Socialism*, 1 (1):11-38.
- Özen, H. (2009). "Bergama Mücadelesi: Doğuşu, Gelişimi ve Sonuçları", http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2009-03/makale_04.html. (07.11.2015)
- Staggenborg, S. (2012). **Social Movements**, Oxford University Press, Kanada.

